

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

HUSZÁR JÁNOS

EGY PÁPAI TŰZÉR NAPLÓJÁBÓL

A most soron következő naplórészlet 1917 első félévének eseményeit tartalmazza. A pápai kereskedősegédből lett tüzér ekkor előretolt megfigyelőállásban az orosz fronton szenvedni el a különlegesen hosszú tél megpróbáltatásait.

Leírja a naplóban, milyen küzdelmet vívnak a tömérdek hóval, annak eltakarításával. A harcok szünetében, amikor az idő engedi, kemény munkát végeznek, tartalékállásokat és bombabiztos fedezékeket építenek. Folyik a front mögött a gyakorlatozás is. Ekkor kezd általánossá válni a kézigránát a támadásnál és védekezésnél. Ennek az eldobását gyakorolják rendszeresen, s folyik a gyakorlatozás a fényszórókkal is.

Az elhúzódó tél megszűntével a meginduló olvadás iszonyú helyzetet teremt, előnti a víz a lövészárkokat, fedezékeket, embertelen gyötrelmeket okoz a katonáknak.

A repülő és a tüzérségi megfigyelő léggömbök alkalmazása a napló tanúsága szerint mind az oroszoknál, mind az osztrák-magyar csapatoknál általános. A légelhárítás, mely akkor a tüzérség feladata, még nem hatékony.

Szó van a naplóban az 1917 húsvétján bekövetkezett frontbarátkozásról, s arról is, hogy a Monarchia csapataitól is előfordulnak szökések az oroszokhoz. Említés történik az ellátás romlásáról; a katonák éheznek, erőnlétük erősen romlik.

A naplóíró tüzér, aki immár továbbszolgáló szakaszvezető, hazakerül Magyarországra, ahol Losoncon egy újonnan szervezett tüzérezredhez osztják be. Ez azt is jelenti, hogy 1917 tavaszán az osztrák-magyar hadvezetőségnek még vannak tartalékai, van ereje új alakulatok szervezésére.

A Losoncon szervezett új tüzérezred a legyőzött Románián keresztül, vonaton kerül az ottani orosz frontra. A katonák látják Erdélyben a román betörés által okozott károkat, megismernek néhány szép havasalföldi várost és Bukarestet, melyet erődrendszer vesz körül. Ott a németek az urak, ők szállítják el az értékeket és nyersanyagokat, a benzint, a petróleumot és mindent, ami a háború folytatásához szükséges.

A legkülönbözőbb történelmi tanulmányok mind hangsúlyozzák, hogy csak a háború első hónapjaiban indultak felvirágozott, ünnepélyesen búcsúztatott a katonavonatok a frontokra; a napló bizonyossága szerint azonban még 1917 tavaszán, Losoncon is zenés búcsúztatásban részesültek az elvonuló új tüzérezred katonái.

A naplóból kitűnik, a katonák legjobban attól rettegetek, hogy az olasz frontra vezénylik őket, az volt a legfélelmetesebb lehetőség.

Természetesen még sok egyéb tanulsággal is szolgál ez a naplórészlet, ezért érdemes figyelmesen elolvasni.

1917-BEN TÖRTÉNT

Január hó

1-én. Az újév első napja esővel és hóval köszöntött be, mi egész nap esik. Máskülönb az idő gyenge, hanem a fedezékünk teteje kezd beázni, miután hiányosan van készítve. Ez a legkellemetlenebb valami, úgy járunk mint a kiöntött ürge. Tüzérségünk egy-két ütegének tüzelésén kívül a harcászat szünetel ma, melyet a borult idő is gátol. Este 5–6 óra között egy ütegünk Domikowicától erősebb tüzelést folytat, s ugyancsak Bródy irányából az orosz tüzéség is élénkebben dolgozik, melynek csőtüze erősen látható. Csakhogy azért ilyen után nem valami könnyű az ütegállást megfigyelni. Később csend áll be a vonalon.

Ma újév kedvéért menágenk elfedeledhetetlen lesz, mely nem állott másból, mint gerstli levesből. Mindegyre gyengül az élmezés, – bizony már itt volna a béke ideje. De már erre nem is számítunk, úgy beleéljük magunkat a jóformán megmásíthatatlanba. A békeajánlattól, úgy látszik nem csalódtam, nem várhatunk semmit.

2-án. Hidegebb, tiszta idő. A vonalon élénkebb tüzéségi tűz van. Ütegünk 1 ágyúja egész nap dolgozik. Tőlünk balra különösen erős tüzelést folytattak. Az est beálltával megszűnt a tüzelés, éjjel 3 órakor azonban hallhatók lövések.

3-án. Borult idő, délelőtt csend van, délután azonban itt előttünk gyengébb, a szomszédos 33-dik hadosztály előtt pedig erősebb ágyútűz hallható, mely tart estig. Este gépfegyver- és gyalogsági tűz is hallható. Később csend áll be.

Éjjel 12 órakor a telefonhoz jövök 3 órai szolgálatra. Ezen szolgálat mellett krumplit és kávét főzök, hogy előbb teljen ezzel is az idő.

4-én. Reggel 5 óra, az ellenség több lövést ad le. Napközben, miután az idő ködös, a tevékenység szünetel.

5-én. Ma szép tiszta enyhe idő, a tevékenység ma is kevés. Repülőgépünk egész nap a levegőben száguldoz, megfigyelést végez. Éjjel nem fordul elő semmi csendzavarás.

6-án. Hideg szép idő. Ma ütegünk (noha csak egy ágyúval rendelkezik) sok muníciót pazarolt. Pár ellenséges üteg ugyancsak élénkebben dolgozik. Délután a tüzelés megszűnik, és a csend tart este és éjjel is.

7-én. Rendkívül hideg idő a mai. Az ellenséges tüzéség ma erősebb tevékenységet fejt ki, s csak késő délután hallgatott el. A mi tüzéségünk ma hallgatott.

Délután folyamán négy repülőgépünk szállott fel, s látható volt, mint Bródy irányában erősebb tevékenységet fejtett ki bombáival az ellenséges tüzer állásokra. Egy ellenséges repülő szinte¹ végzett felderítést. Az est beálltával a csend is beáll, és tart éjjel is.

8-án. Hajnalban 3 órakor alapos sétát kellett végeznem a vonalon, mely felmondotta a szolgálatot. Erős hideg hajnali szél mellett ment ez végbe, mi az ember szeméből hamar eltüntette az álmot. Komisz, borzasztó dolog ez éjjel, sötétben megtalálni a hibát a dróton, főként ilyen

¹ szintén

nyaktörő terepen, hol a vonalak özöne húzódik minden irányban. Reggel 1/2 7 órakor tértem vissza másodmagammal ezen sétáról.

Kora hajnalban már egy ütegünk Kadlubiskáról erősen üdvözölte az oroszokat. Ma szép idő van ugyancsak, s ezt felhasználva délelőtt élénkebb tüzérségi tűz folytatódik, melyben ütegünk is részt vesz egy ágyújával. Délután gyengébb tevékenység az ellenség részéről, mely este megszűnik. Éjjel jobbra hallhatók egyes lövések.

9-én. A hideg tart egyformán napok óta. Mindkét oldalról gyengébb tüzelés folytatódik egész nap. Dacára, hogy erősebb szél van, repülőgépeink fent cirkál, és az ellenség ugyancsak erősen lövi – igaz minden eredmény nélkül. Este megszűnik a lövöldözés.

Éjjel 11 órakor azonban hallható itt közelben egyes ütegek tüzelése, mit az orosz is viszonzoz.

Ma újabban kaptunk ide mellénk egy tisztet, de mire ideért, visszahívták. Így megint csak magunk maradunk, mit legjobban is szeretünk. Azonban azért kijövetelét nem bántuk, legalább kivittük azt, hogy a polyák batterietől elmentünk az élelmezéssel, mit már alig lehetett úgyis kibírni.

10-én. A délelőtt elég csendesen telik el, jó kilátás mellett látható mint az oroszok erősen végzik munkálatukat Dod-Lassentől délkeletre, miben senki sem zavarja őket.

Délután folyamán az ellenséges tüzérség ugyancsak erősen lövi Kadlubiska és Jasinow körüli gyalogsági állásainkat. Ugyancsak az ütegarancsnokunknak és a jobbra álló megfigyelőknek is jut ezen ellenséges lövésekből. Erre felénk is vetődik néha egy lövés, de mi még itt nem félünk tőlük.

Most a 2/33 tarack ezred törzsénél vagyunk élelmezve, és ma már jó gulyást kaptunk, mit már régen nem ettem.

Estére a lövöldözés elcsendesül, éjjel 2 óra után azonban hallhatók lövések.

11-én. Az oroszok tegnapi tevékenységét ma mi viszonztuk. Tüzérségünk ugyancsak tűz alá vette az orosz állásokat, és megfigyelőket. Az ellenség ma nem nagy tevékenységet fejt ki.

Délután ágyunk egy orosz automobilra lövöldöz, mi a Brody úton halad. Ez megint csak ostoba muníciópazarlás. Az éj legnagyobb része nyugodt.

12-én. Hajnalban, 3 órakor már hallhatók lövések. Délelőtt mindkét oldalról élénkebben folytatódik a tevékenység. Ellenséges repülő kering felettünk, mire ugyancsak tüzet bocsájtanak, ellenséges kötött léggömb is végzi a megfigyelést, de ezt ágyuinkkal nem érzük el.

Délben részünkről a tüzérségi tűz folytatódik, és a Dubie–Holoskowice vonalon a gyalogsági fegyverek is hallatják hangjukat. Tüzérségünk azonkívül erős tűz alá fogja Szuchodoly községet, melyet az ellenség tart megszállva, és ez 1 órakor égni kezd, gránátjaink felgyújtották. Pedig ily téli időszakban ez kellemetlen, ha a lakásból ki kell hurcolkodni. Jól látható, amint a civilek marháit szabadra eresztve menekülnek az ellenséges rajvonalak felé. Most táncolhatnak a Szuchodoly-i polyák nők az oroszokkal a vonaluk előtt, mint újevkor, és más alkalomkor. Mert ezt is többször kell látnunk, oly biztonságra érzik magukat. De erre már a muszka is megmozdult, és erős akciót kezd különösen wisockói állásunkra, itt a Dlacsnik lábánál. Ezen multság tartott délután 3 óráig, mikor alábbhagyott a tüzelés, és csak egyes lövések és a gyalogsági fegyverek pattogása hallhatók.

Este 7-8 óra között a „Fritzenbach gruppe” 1/4 óráig tartó erős tüzet ad a holoskowicei orosz állásokra, melyet a fényszórók és rakéták fénye tesz láthatóvá. Ezen akciót az orosz tüzérség pár ösztüze fejezi be, és újból csend áll be.

Tehát a mai nap kisség élénkebb volt, mint rendszeren. Az idő meggyengült, újból számíthatunk sárra.

13-án. A tegnapihoz képest ma elég csendes nap van, olykor egyes lövések hallhatók.

Az idő ködös, megfigyelni nem lehet. Este és éjjel sincs változás.

Most minden fegyvernem a kézigránátok dobására gyakorolja be magát, mint látszik, legközelebb ettől nagyon sokat várnak.

Élelmezésünk a 33-nál most meglehetősen jó.

Ezen időjárás egyszer hideg, másszor enyhe, nagyon sok munkát ad nekünk, mert a futóárkok folyton szakadoznak be.

14-én. Délelőtt borult idő, de délutánra kitisztul. Ma nincs semmi harci tevékenység. A repülő jármak, mit a tüzéség üldöz.

Az éj is csendben marad.

15-én. Kora reggel már hallhatók lövések, a délelőtt folyamán is gyengébb tüzelés hallható. Az ellenség kötött ballonja, noha nincs tiszta idő, mégis fent van megfigyelést végezni. Természetes jó távolban, hol ágyúnk lövedékei el nem érik. Mert a mi ütegünk üldözi az ilyeneket, miután messzehordó ágyúnk van.

Délután az orosz tüzéség Volochi körül élénkebben dolgozik jasionowi állásunkra, a mi tüzéségünk is viszonozza a tüzet, a gyalogság is dolgozik.

Az est beálltával csend áll be.

16-án. A mai nap csendesebben telik el, néha 1–1 lövés hallható.

Hátul Kadlubiskánál csapataink kézibombával gyakorlatoznak, melynek explociója megrengeti ezen magaslatot.

Az idő újból megenyhült, s oly nagy sár van, majd beleveszni. Az a jó, hogy nekünk itt nem sok dolgunk van künn.

Az est beálltával a 34-esek előtt gépfegyvertűz hallható, minek megszüntével az éjet nem zavarja semmi.

17-én. A mai nap is ködös, azért már kora reggel hallhatók lövések. A délelőtt folyamán ütegünk belövést csinál, de nem sikerül, miután nem láthatók a lövések.

Egész nap azért hallható kisebb mérvű lövöldözés, mi este is tartott, s ez éjjel is folytatódott.

18-án. A délelőtt csendes, délután mindkét részről gyengébb ágyútűz Kadlubiska felől gépfegyvertűz is hallható.

4-5 óra között a tüzelés élénkebbé fokozódott, de utána csend állott be.

Délután látható volt, amint az oroszok Holoskowice északi részén a fedezéküket építik, az ily ködös időt felhasználják. Este 10 órakor egy ellenséges üteg Donikva körül gyengébb tüzelésbe kezd.

Ugyancsak jelentés jött, hogy az ellenség „Wierchaus Wierzi”-nél a drótakadályait építi ki, erre részünkről gépfegyvertűzzel lettek megtisztelve. De részünkről is folynak a munkálatok szakadatlanul, nincs nyugalom. Azonkívül folyton több és több tüzéségünk jön, pedig már úgyis eleget meg van rakva a front. Úgy látszik, a kora tavasz itt fordulatot hoz.

19-én. Hajnalban 3–4 óra között mindkét részről erősebb tüzéségi tevékenység keletkezik, mi később megszűnik.

Reggelre erős hóvihar lett, mi annyira besodort bennünket, hogy a megfigyelőt nem is használhatjuk.

Délelőtt folyamán gyengébb, délután azonban erősebb a tevékenység, különösen batteriánk tüzel sokat. De az orosz tüzéség is folyton hallatja magát, ő sem nyugszik.

A lövöldözés este is tart kisebb mértékben. A hóvihar pedig egész nap veszettül tombol, különösen ezen a 283-as magaslaton, melyen vagyok, fejt ki nagy erőt. Úgy besodorja ezen földalatti fedezéket, alig bírunk kimozdulni. Ilyenkor egy cseppet sem kellemes az ittlétel.

Egyes ütegek éjjel is dolgoznak, úgyszintén a hófúvás sem szünetel, azonkívül az idő nagyon hidegre fordul.

20-án. Hajnali 3 órakor már élénkebb lövöldözés van, azonkívül mára igen erős hideg lett. Délelőtt 9 óra után ütegünk egy orosz batteriet vesz tűz alá, 10 órakor pedig az orosz tüzéség élénkebb tüzelésbe fog.

Az idő kitisztul, mit úgy az ellenséges, mint a mi kötött léggömbünk felhasznál megfigyelésre. A tüzéségi tevékenység mindkét részről tart egész estig. Este 7–8 óra között bombavetőink kezdenek működésbe lépni erősebben.

Az új folyamán gyenge tüzéségi tűz folytatódik. A hideg pedig tartja magát. Most már az unatkozásnak vége, van elég dolgunk a hóból kiszabadítani magunkat, melyben több mint nyakig vagyunk.

21-én. Hajnalban 1/2 4-órákor már hallható ágyúzás előttünk. Egész nap ködös idő, megfigyelni nem lehet. Azért több üteg tevékenykedik, az ellenség is. Dacára a ködös időnek, délután az orosz ballon feljön, részünkről pedig repülőgép, mit az ellenség lő. Estefelé az orosz tüzéség tőlünk északi irányban erősebben dolgozik, úgyszintén jobbra is erősebb harc hallható. Utána csen áll be, és az éjet sem zavarja semmi.

Ma is a hóhányással foglalkozunk, de nemigen lehet künn kitartani, csak a kályha mellé húzódik az ember. Fánk az bőven van, tehát a hidegnek könnyen ellent állunk.

22-én. A mai nap a szokott eseményekkel telik el, nem fordul elő semmi különös. A hideg tartja magát. Az élelmezésünk most jó, így nyugodtabban tűrjük ezen változhatatlan sorsot.

23-án. A hideg ma sem enged erősségéből. A megfigyelés lehetetlen, de a nap elég csendes is, mit néha egy lövés zavar csak meg.

Este 8–9 óra között azonban az ellenséges tüzéség Kozaczizna felől lövi Holoskowice és Donikowica közti állásainkat. Később csend áll be, mi tart éjjel is.

Én most tarkómon egy hatalmas kelevénnyel kínlódom, mi elég kellemetlen fájdalmat okoz.

24-én. A mai nap is minden különös nélkül telik el, épp délután Dubie irányából hallható gépfegyver-tüzelés. Az éjet sem zavarja semmi.

25-én. Ma kegyetlen hideg van, csak a tűz mellé húzódok. Délelőtt egyes lövések hallhatók, délután azonban kissé élénkebb tüzelés volt. Egy ellenséges repülő végzett megfigyelést, mi kellő fogadtatásban részesült.

26-án. A mai nap is elég csendben telik, az idő ködös, megfigyelést nem lehet végezni., A hideg ugyancsak tart. Este Kadlubiska felől gyengébb fegyvertűz hallható.

Ma kaptunk 4 db. német 15 cm-es ágyút tehát most vagyunk egy valódi üteg. Régi fajta ágyúk, olyan várvédő formák, igen erős alapot igényelnek. Mint látszik, a németek annyi ágyúval rendelkeznek, hogy nekünk is jut belőle. Több ütegünk kapott ily ágyúkat.

27-én. Kora hajnalban egy orosz üteg Szuchodolytól Dubie felé erősen tüzel, fegyvertűz is hallható ott.

Az utóbbi időben igen reá szokott a muszka sógor a hajnali tevékenységre. Egész napon át gyengébb tevékenység folytatódik, ma sincs rendes idő a megfigyelésre.

Este 10–11 óra között ismét gyengébb tüzelés keletkezik mindkét részről, mi később megszűnik.

Holoskowiczen este tűz ütött ki, ugylátszik az oroszok is fáznak.

28-án. Ma a hó esik, délelőtt nem történik semmi nevezetes, csend van. Délután az orosz Kozaczizna irányából tüzelést folytat. Egyes lövések részünkről is történnek. Este 7–8 óra között az ellenség újból erősebb tüzelést kezd, mi később megszűnik. És így a napok is telnek az egyformaságban. Aminek még itt örülhetünk az, hogy az ellenség ide nem lő.

29-én. Erős hideg, mára kitisztult, miért is a tüzérségi tevékenység élénkebb. Ütegünk ma szintén többet lő különféle mozgó célokra. Ma az egyik beállított német ágyút is kipróbáltuk, persze nem valami fényes lövészet volt ez, mert ezeknek egész más rányítás szükséges, mint a saját ágyúinknak. Estére csend állott be a vonalon, csak a szokásos fegyverpattogás hallható. A megfigyelő állomások az éjjelre figyelmeztetve lettek esetleges éjjeli ellenséges támadásra. Mi ezt, ha nem volna másképp, várjuk készséggel. De azt lehet hinni, hogy valami orosz fogoly megint bemesélt valamit a parancsnokságnak. Igaz, az orosz ilyen rendkívüli időt szeret felhasználni, de tán mégsem bolondult meg egészen.

30-án. Az elmúlt éj nyugodtan telt el, tehát az orosz támadás a 406-os magaslat ellen kacska volt. Épp hajnalban pár lövést tett az ellenség, és délelőtt sem zavarja semmi a csendet. Délután gyengébb lövöldözés, ütegünk a német ágyúval belövést csinál, és a Brody-i schoussén egy kocsioszlopot tart tűz alatt. Az est csendes. Ma ugyancsak kegyetlen hideg van, éjjel hatalmas hóvihar dühöng.

31-én. Még hidegebb idő mára. Délelőtt tiszta, délutánra azonban újból a hóvihar tombol olyannyira, hogy retteg az ember kilépni. A mai nap itt előttünk csendesen telik el, azonban tőlünk jobbra délután élénk tüzelés folytatódik. Az est és éj a harctól csendes, csak a vihar tombol künn, és ezt itt bent a meleg fedezékben mily pompás hallgatni. Hanem majd a havat eltakarítani nem lesz valami kellemes. De már ezen rettegett téli hónapot is leküzdöttük.

Február hó

1-én. A mai délelőtt szinte nyugodt. Ütegünk már reggel lő. Kissé kitisztult, lehet figyelni, az idő mára kissé megenyhült. Délután kissé élénkebb lövöldözés kezdődik, ütegünk a német ágyúval Dubiéra tüzel elég pontosan. Tehát beválnak az ágyúk, mihez a kiszolgáló legénységet a gyalogságtól kaptuk, a „geschütz führer-ek” pedig német altisztek. Az orosz tüzérség 4–5 óra között erősebben tüzel Mogilka mögül Kadlubiskára és Gaja-Smolenskytól a Donikowiczától északra fekvő állásainkra. Ezután csend áll be a vonalon, mi éjjel is tart.

2-án. Egész nap itt gyenge tüzelés folytatódik mindkét részről. Ma egy lövése idetévedt a Dlacsnikra az oroszoknak, de ez tűrhető, csak több ne jöjjön. Délután havazni kezd, és éjjel is dühöng a vihar.

3-án. Reggelre a hó újból besodort bennünket, ismét dolgozhatunk. A mai nap egyébként csendben telik, csak este hallható pár lövés.

4-én. Csendes nap van, nem történik semmi változás. Messzebből hallható éppen ágyúdörgés. A tél szigorúan tartja magát, igazán mondhatom, reám nagy szerencse, hogy a tél nagyobb részét ily könnyen tolthetem el, nem kell künn fagyoskodnom. Bárcsak végig így tarthatna. Igaz mostanában igen sok dolgot ad ezen idő, sok havat kell elhánynunk, de ha nem volna ez, halálra unnánk magunkat. Azonban már örülnék neki, ha a télből kibújtunk volna. No most meg épp elszakadt a vonalunk, ettől félünk legjobban. Átkozott munka ez este ilyen időben, és ily veszélyes helyen, hol mindenütt árkok vannak, azt sem tudni, hol töri a nyakát az ember. Azonkívül ki tudja, a 8 km-es vonalnak hol lehet baja. Azért ebben is van szerencsénk, t. i. az ellenség ezen vonalat sem lövi, így nyugodtan lehet utána nézni.

5-én. Dubie körül élénkebben működik. Napközben semmi említésre méltó nem történik. Ködös idő van, tehát nem kell a binokli mellett fagyoskodni. Ezt nem is bánánk, ha egész télen így tartana.

6-án. Erős hideg és köd, ma sem lehet látni semmit. Bródytól északra erősebb tűzérési tűz hallható. Az előttünk levő szakaszon csend van, olykor hallható 1–1 lövés. Késő délután egy ellenséges repülő száll el felettünk, – hogy mi célból nem tudni, – miután oly idő van, nem látható semmi.

7-én. Napközben hallható gyengébb ágyúzás és fegyvertűz, máskülönben elég nyugodt az éj is.

8-án. Az idő még hidegebbre fordul, és a hóvihár is tart, mint látszik a tél kiadja a mérgét. Ma az orosz tűzérés Bródy és Gaja-Smolenskie irányból egész nap tüzel. A gyalogsági fegyverek is dolgoznak kisebb mértékben. A mai nappal részünkről, az éjjeli tűzérési tevékenységet beszüntették, tehát most csak az ellenség lövéseit kell figyelni.

9-én. Egész nap kisebb mértékben tűzérési tevékenység folytatódik. Ütegünk ugyancsak lő. Este csend áll be, mi éjjel is tart. A repülők ma mindkét részről végeztek felderítést.

10-én. Kisebb tűzérési tevékenység. Ütegünk az új ágyúkkal többet lő (belövés). Nehéztűzérésünk eredményesen lövi a Holoskowicze északi részén levő orosz állásokat, miből látható mint menekülnek az oroszok. Ma este megint beütött a krach a vonalunkon, valahol a drót elszakadt. Istenítélet idő van künn, valóságos hóorkán, kegyetlen hideg. De mindegy, nincs pardon, ki kell menni az összeköttetést megcsinálni. Még reá gondolni is! Hol lehet a baj a hosszú vonalon? Este 8 órakor egyedül nekiindultam a rettegett útnak, a hófúvástól nem látni, és majd megfojtja az embert. Megyek keresztül árkon-bokron, de még mindig nincs meg, hol van elszakadva a drót. Végre keservesen 7 km út után megtaláltam a bajt. Hogy nézett itt ki a vonal! Egész hosszú darabon széttépve, a póznák kidülve. Micsoda munkát kellett itt végezni! Ezen idő alatt még a teremőt is megátkoztam. Ezen munkából éjjel 2 órakor teljesen kimerülve érkeztem haza, de alig találtam a lakást, úgy eltemette a hó.

11-én. Vasárnap van, az éjjeli kirándulás után csak későn ébredtem fel. A hó úgy elszigetelt bennünket, alig bírunk kimozdulni. A vonalon csend van délelőtt. Délutánra kitisztul. Részünkről kisebb tűzérési tevékenység. Erős orosz mozgolódást lehet látni mindenfelé, nekik is elég munkát szerzett ezen idő, miben gránátjaink és schrapneljeink sokat zavarják őket. Az est és éj nyugodt.

12-én. Szép tiszta reggelre virradtunk. Amerre nézünk, mindenütt a földből előtörő füst látható, melynek tüzenél a földben lakók melegeznek. Az idő kissé mára megenyhült. Batterienk ma többször tüzel, jó eredménnyel, mi különösen Gaje-Szuchodolskiéba menetelő oroszokon volt legjobban látható, kiket lövéseink hamarosan kiűztek a házak közül, és menekültek a szélrózsa minden irányába. Hanem munkánk is van elég a hóval, alig bírjuk magunkat kiszabadítani. Az est folyamán csend lett, mi az éjjel is tartott.

13-án. Az idő ködös, megenyhült. Egész nap nyugalom van a vonalon. Este egy orosz üteg tüzel, utána ismét csend.

14-én. Az egész nap ködös, nem látható semmi. Jobbára az egész vonalon csend van, épp egy orosz üteg tüzel Bródy irányába. Este havazni kezd újból, az éj nyugodtan telik el.

15-én. Reggelre a hóvihár rettentően tombol, és igen hideg van. Már annyi itt a havunk, hogy nem tudjuk hova eltakarítani. Most nem unatkozunk, sőt már megelégtünk a dolgot. A délelőtt elég nyugodtan telik, délutánra kitisztul, a muszkák erősen munkálkodnak a hóval. Ütegünk ma jó eredménnyel lőtte az oroszok állását. Az este és éjjel csendben telik.

16-án. Ma is tart a hóvihár egész nap, itt-ott hallható egy lövés. Semmi más említésre méltó nem fordul elő. Láthatók kisebb orosz csapatmozdulatok, sőt látni, amint Gaje-Starobrodkinál orosz gyalogság és lovasság gyakorlatozik. Azonban ez már oly távol van, hogy tüzéségünk nem éri el, hogy megzavarhatná őket.

A mai délutánt mosással töltöm, ami igen kedves szórakozásom. Este hallható ritkábban egy-egy lövés.

17-én. Szép tiszta idő, de hideg. Ma a megfigyelés pompás, mindenféle orosz csapatmozdulatok láthatók. Élénkebb tüzéségi tevékenység mindkét részről. Délelőtt egy ellenséges repülő állásaink felett kering, mit erősen lövünk, és távozásra kényszerítünk. Batterienk napközben többször lő. Este és éjjel az orosz tüzéség lövései hallhatók.

18-án. Szép, napos idő, élénkebb tevékenység. Ütegünk ma az ellenséges kötött léggömböt is lövi. A repülőgépek mindkét részről a levegőben zúgnak, mit az orosz és mi tüzéségünk lö. Délután az ellenség Donikowicza és Holoskowicze közötti állásainkat lövi, mi viszont az ő állásait tiszteljük meg. Tőlünk balra fegyver- és gépfegyvertűz hallható. Az est beálltával csend áll be.

19-én. Egész nap élénkebb tüzéségi tevékenység mindkét részről, Donikowiczától északra gyenge gyalogsági harc hallható. Este északi irányból kevesebb ágyúzás hallható. A mai nappal itt a megfigyelőn az egyedüllétünk megszűnt, egy zászlóst kaptunk hozzánk. Pedig ilyesmi nélkül elég jól érezzük magunkat.

20-án. A mai nap ködös, nem látható semmi. Azért a tüzéségi tevékenység egész nap tart. Este az orosz tüzéség Kozaczina irányából működik. Éjjel is hallhatók lövések.

21-én. A szokásos napi tevékenységen kívül nem fordul elő semmi különös, az éj és az est is csendesen telt el.

22-én. Élénkebb ágyútűz hallható, mibe a gyalogsági fegyverek és gépfegyverek hangja is vegyül. Tőlünk északra és délre erősebben működnek az ágyúk. Délután egy ellenséges repülő jön, s ugyancsak nekünk is két gépünk száll fel, melyek egyikét a saját tüzéségünk veszi tűz alá, (szerencse, hogy tüzéségünk rosszul lövi) és addig az orosz repülő szépen tovább áll. Estefelé csendesség áll be, éjjel havazni kezd.

23-án. Erős szél és hideg, ami hó esik azt a szél tovább viszi és futóárkainkat temeti be vele. Bosszúságunkra ezt azután nekünk kell eltakarítani. A künnlévelt egész elviselhetetlenné teszi a vihar, természetesen csak annak, kinek künn kell lenni.

Például a 85-ös gyalogság itt a Dlacsnikon kora reggeltől künn gyakorlatozik, kézigránáttal és gyalogsági ágyúval. Már sokkal tarthatatlanabb lesz a helyzet itt a háborúban a gyakorlatozással, mint békében. Egész napon át kisebb mértékben folyik a harci tevékenység is. Délutánra az idő kitisztul, jó kilátás nyílik. Egy repülőnk felszáll, mit a orosz tüzéség kezd erősen löni, persze a repülő nem sokat törődik vele, mert az orosz sem fejt ki valami fényes tudományt a repülőgépek

lövésében. Este rövid ideig tartó kisebb tüzérségi tűz volt hallható, mely után csend áll be. Éjjelre igen hideg idő lett. Kicsinyenként itt is rosszabbodik az élelmezésünk, a kávé most megszűnt, közönséges, rossz leves váltotta fel, a kenyereink pedig kukoricalisztből van. Erősen mutatkozik mindenben a hiány.

24-én. Délelőtt ködös idő. Még délelőtt folyamán az ellenséges fegyverekkel felszállt, ugyancsak egy repülőgép is, mit tüzérségünk erősen lő. Az ellenséges gép Kadlubiskát löveti – most a mi gépünk nem jő, hogy elűzné az ellenséges gépet. Kisebb ágyútűz itt egész nap hallható, északi irányból azonban erősebben hallatszik a tevékenység. Az ellenséges lövések a Donikowiczánál dolgozó gyalogságunkat szétkergették. A lövések este és éjjel is tartottak.

25-én. Egész nap ködös idő, semmi megfigyelés. Így a harctéri tevékenység itt teljesen szünetel, nem hallható egy lövés sem. Este egy orosz üteg kezd löni, Kozaczizna irányából. A mai nappal megint magunkra maradtunk itt, a zászlókat újból visszarendelték. Igaz, ennek csak örülünk.

26-án. Mára az idő megenyhült, mit már nem is bánunk, mert a rossz és hideg időből ezen télen bővel kijutott. Ma úgy a mi, mint az ellenség részéről kisebb tüzérségi tevékenység folytatódik. Az ellenség ma lövi kadlubiskai állásunkat, mit mostanában gyakorta csinál. Ütegünk ugyancsak többször tevékenykedik ma. Az új folyamán nem fordult elő semmi csendzavarás.

27-én. Egész nap borult idő, ma sem lehet megfigyelni, azért gyenge tüzérségi tevékenység hallható. Napközben havazik. Este részünkről fényszóró gyakorlat van jelezve, de köd végett nem látható semmi. Az est és éj nyugodt. Ma megint kaptunk egy zászlókat ide, ugyan nem sok vizet zavar, de az ördög elvihetné mindet. Mit háborgatnak bennünket.

28-án. A mai nap sem különbözik a tegnaptól, egész nap ködös, semmi tevékenység. Délután a hó esik.

Március hó

1-én. A hónap első napja szinte ködös, gyenge idővel köszöntött be, egész nap havazik. A harci tevékenység szünetel, néha hallatszik egy-egy lövés. Az est ugyancsak nyugodtan telik el. Az elmúlt éj folyamán megint átszökött egy ember a 25-től az oroszokhoz, gyakrabban előfordul mostanában. Pár nap óta a szememmel bajlódom, valami kelevényféle alkalmatlankodik, mi nagyon kellemetlen.

2-án. Meleg, napos idő mellett erősen olvad. Az ősz óta az első melegebb napot üdvözljük benne. Ma ezen a részen élénkebb tevékenység folytatódik, éjjel fegyvertűz hallható.

3-án. Hajnali 4 órakor Donikowiczánál álló ütegeink a fényszórók világítása mellett gyorstűzzel árasztják el az ellenséges állásokat. Az orosz tüzérség rögtön felel rá. Ezen tűz tartott 1/2 óráig. Napközben is mindkét részről fegyver- és ágyútűz hallható. Az idő ma is ködös, megfigyelni nem lehet, most megint hidegre fordult. Este 8–9 óra között egy ellenséges üteg kezd tüzelni Kozaczizna felől.

4-én. Rendkívül hideg lett mára, már azt hittem, ily idő nem fordul elő – és tessék. – Máskülönb napos, tiszta, a repülőgépek folyton járnak, mit a tüzérség lő. Egész nap folyik a tevékenység. Ütegünk ugyancsak többször lő napközben. Este 3/4 10 órakor egy ellenséges gép jár frontunk mögött.

5-én. Mindkét részről élénkebb tüzelés. Tőlünk déli irányba délelőtt folyamán szinte erős harc hallható. Batterienk napközben több célra lő, délután egy kisebb csoport lovasságot ugrasztott

szét, kik teljes erővel rohantak vissza. A légi felderítés ma is nagyon élénk mindkét részről. Este is hallható ágyúzás.

Az élelmezésünk most már rohamosan kezd rosszabbodni, majd tűrhetetlen. A kartófli hiányt már itt is nagyban érezzük, mi ezideig nagyban elősegítette az élelmezésünket itt a fronton.

Ma megint a magunk urai maradtunk, a zászlós újból elment. A 3-án hajnalban részünkről kezdett harcból győztesen kerültünk ki, miután párszáz fogoly maradt a kezünkön. (Bár már ezek volnának az utolsó!))

6-án. A mai napon semmi említésre méltó esemény nem fordul elő, teljesen csend van, mi este és éjjel is tart.

7-én. A mai nap kisebb tevékenység mellett telik el. Este az orosz tüzérség Kozaczinnától pár lövést ad le, úgyszintén fegyvertűz is hallható. Éjjel szélvihar keletkezik, mi a havat sodorja a nem kívánt helyekre, bosszúságunkra, hogy minél több dogunk legyen. Már ördög teljesen elvihetné ezen hosszantartó gyalázatos időt. Ennek dacára a munkálatok erősen folynak mindenfelé, pl: a tartalék vonalak helyrehozása, gránátbiztos fedezékek és újabb megfigyelők készítése stb. Itt a Dlacnikon is élénk tevékenység folyik, újabb megfigyelő állásokkal. Készülődés a jobb időkre. Hanem, ha egyszer az orosz itt tűz alá venne bennünket, bizony nagyon szorulna a kapcánk.

8-án. Egész nap tart a hóvihar, a megfigyelés csődöt mondott. Napközben hallható pár lövés, közben gépfegyvertűz is. Este az orosz tüzérség egyes lövéseket ad le. A hóvihar éjjelre sem szűnik meg. Az elmúlt éjjel Kadlubiskánál bombavető tevékenység folyt. Tőlünk északra a német vadászok előtt harc volt.

9-én. A hóvihar ma sem szünetel, rossz kilátás, így a csendet semmi sem zavarja. Este és éjjel sincs harci zaj, bátran nyugodhatik a csatár.

10-én. Délelőtt élénkebb tüzérségi tevékenység. Az orosz tüzérség ma igen tevékeny, nehéztüzérsége a 25-ös gyalogságunk állásába betalál, és több halott és sebesült lesz. Ugyancsak lövi a Holoskowiczétől északra fekvő megerősített állásainkat, és a 400-as magaslatot, hol a megfigyelő léggömbállításunk van. Délután csend áll be, mi este is tart.

11-én. A mai nap nagyon kevés tevékenység, mintha csak vasárnap kedvéért volna szünet. Néha egy-egy lövés délután és este teljes csend. A télies idő csak tartja magát, mintha jobb már nem is lehetne. De addig van legalább nyugalom a fronton.

12-én. Itt előttünk kisebb ágyútűz egész nap tart. Délután 1/2 5-től 1/4 7-óraig tőlünk jobbra erős ágyútűz hallható, állítólag támadás van a bajorok előtt (az ő részünkről), később csend áll be. A mai nappal változás állott be részemre, ugyanis innét a megfigyelőről az üteg megfigyelőre kell mennem, minek ma kellett volna megtörténnie, de mégis holnapra maradt. Nem szívesen hagyom el már ezen megszokott jó téli helyet, hol elég könnyű is volt a szolgálat, és senki sem zavarta az embert. De ha így alakult a helyzet, vigasztal az, a telet már jól átéltem, s már mindenütt megjárja.

13-án. Kiseb ágyúzás hallható itt. Az idő ködös, rossz kilátás van. Délután pedig otthagytam a megfigyelőt, és bejöttem a mozdonyállásba, hol az éjet töltöttem.

14-én. Reggel feljöttem az ütegmegfigyelőre, hol elfoglaltam új beosztásomat, mi sokkal nehezebb lesz, mint ezideig volt. A kényelem, miben ezideig részem volt, itt nincs meg. A lakás sem oly kényelmes. Az idő ma is ködös, itt sem látható semmi. Napközben egy orosz üteg lő az egyik ágyúnk állásához. Este 10–11 óra között Donikowicza körül saját és ellenséges ágyútűz, ugyancsak fegyvertűz is hallható. Most éjjel 3 óra, lefekszem, idáig tartott a szolgálat, mi sehogysem tetszik nekem már.

15-én. Egész nap rossz kilátás, kisebb, jelentéktelen lövöldözés. Este havazni kezd, sehogy sem akar az idő változni. Elég tekintélyes hó van.

16-án. A hó esik, erős hideg lett mára. Később kitisztul és élénkebb lövöldözés keletkezik, batterienk szinte többet lö. A repülők is élénk tevékenységet fejtenek ki. Este jön a telefon-jelentés az orosz cár lemondásáról – hát ez mit jelenthet?

17-én. Reggel 1/2 7 órakor Bródy felől körülbelül 400 főre menő orosz gyalogság menetel, kiket ágyunk tűz alá vesz mindjárt, és alaposan szétszórja őket. Ugyancsak Hluszin felé kocsin menetelő oroszokkal szinte így bántunk el. Egész nap folyik kisebb tevékenység, este azonban csend áll be.

18-án. Semmi különös esemény nem adja elő magát. A tél erősen tartja magát, havazik. Vasárnap van, elfogyasztjuk a kivételes ebédet, mi vízbe főtt disznóhúsból áll, alaposan elsózva, mondhatni ehetetlen. Gyalázat, hogy egyes csapatoknál (mint a mienk is) a legénység étkezésével nem törődnek még ilyenkor sem, mikor már úgyis a végsőkéig van redukálva. Ami van, még azt is ehetlenné teszik. (De azért a magyar kitartó.) Este újból havazni kezd, éjjelre erős vihar. A tetőről olvadni kezd a hó, és fekhelyemről elkerget, miután a rossz tetőn becsurog.

19-én. Ma is havazik, erős szél is dühöng, mindemellett olvad is. A mai nap ugyancsak elég csendesen telik el. A hóolvadás folytán a gyalogsági fedezékek kezdenek vízbe kerülni. Szegény gyalogság még sokkal kényelmetlenebb helyzetben van, mint mi. Az éj minden különös nélkül telik el.

20-án. Kisebb tüzérségi tevékenység különösen az ellenség részéről. Ma a hó alapos olvadásnak indult és megjött a baj. A lövészárok és fedezékek mindenütt telnek vízzel, lesz megint dolog bőven. Azonkívül az emberi egészségre is nagyon ártalmas ez. De sok betegségnek lesz még szülője ezen állati életmód! Most az ürge szerepét játsszuk – mikor kiöntik fészkekből. – Természetes az ellenségnek sincs külön dolga.

21-én. Ma kivételesen eső esett, mi még jobban elősegíti az olvadást. A mai nap csendes. Élmezésünk pedig kezd botrányos lenni, így nehéz lesz kitartani, ha még soká fog tartani. Este 1/2 11 órakor északi irányból hevesebb ágyútűz hallható.

22-én. Reggelre erős havazás lett, mi mindjárt olvad is. Pocsék idő! Kisebb harcászati tevékenység, ütegünk is többször tevékenykedik napközben. Este és éjjel elég nyugodt.

23-án. Tüzérségi tevékenység, több orosz üteg élénkebb tevékenységet fejt ki. Ütegünk egy ily orosz üteget tűz alá vesz és hatásos tüzzel elhallgattatja. Más ütegünk repülőgépfelügyelőségével lövi az orosz tüzérséget. Este csend áll be. A 25-dik gyalogezred előtt az oroszok táblát tettek ki valami felírással, mi még nem ismeretes. Járóreink ezen táblát behozták.

24-én. Reggel 4 órakor távolabb ágyútűz hallható. Napközben itt is élénkebb tüzérségi tűz folytatódik, mi közé gyalogsági tűz is vegyül.

25-én. Reggeli 1/2 6 órakor tüzérségünk az itteni frontszakaszon próba zárótűzet rendezett a dubieci orosz állások ellen, mi körülbelül 1/2 óra hosszáig tartott. Az orosz tüzérség egyes ütegei feleltek erre, ugyancsak oldalazva frontunkat. Dél előtt folyamán azonban az orosz erősebb akciót kezdett, megtorlásul a reggeli háborgatásáért. Így az elért tüzérségi harctól volt hangos a vidék egész délelőtt. A Kadlubiskán álló 1/27 ütegünket az ellenség belőtte, s több halott és sebesült esett áldozatul. Délután a tüzelés tartott kisebb mértékben, mi csak este csendesült el. Ma reggelre az ellenség ismét táblát tett ki (felírással) a front elé, ezen valami sikerüket szokják tudatni. Este

10 órakor a 67. gyalogezred előtt az ellenség a drótsövényt kezdte vágni, mit észrevéve erősebb fegyvertűzet kaptak.

26-án. Ma is élénk ágyú- és gépfegyvertűz hallható mindenfelől egész napon át. Késő este két orosz üteg több lövést ad le állásunkra Jasionowhoz.

Az időjárás csak tartja a télies voltát.

27-én. Kisebb tüzérségi tevékenység hallható körülöttünk, de tőlünk jobbra, Tarnopol irányából délben erős ágyúzás hallható. Ma az idő jó, gyenge, erősen olvad, a víz mind a föld alá törekedik, hol most az élet legjobban folyik. Délután egy orosz repülőt tüzérségünk eredményesen lő és visszatérésre bír.

Nagyon lehangolt azon értesítés, hogy egyik legjobb barátom, Finta, a harctéren meghalt.

28-án. A nap itt kisebb tüzérségi tevékenységgel telik el, azonban tőlünk jobbra erősebb ágyútűz hallható, mi már napok óta tart. Az éj csendben telik. Várjuk azt, mikor tűzik ki az oroszok a fehér zászlót, ez már napok óta izgat mindenkit. Folyton jönnek oly balga jelentések, hogy itt-ott láttak kitűzve ilyesmit, pl: a Szuchodoly toronyba is.

29-én. Hideg idő, a front elég csendes ma, ütegünk napközben lő egyes célokra. Este teljes csend áll be, mi éjjel is tart.

30-án. Meglehetősen jó idő, reggel csend van. Azonban kora délelőtt a repülők szelik a levegőt mindkét oldalról, melyekre úgy mi, mint az ellenséges tüzérség lő. Később több orosz üteg állásainkat veszi tűz alá, őket pedig a mi tüzérségünk lövi, közte a mi ütegünk is. Vonalainkon gyalogságunk erősen tevékenykedik, úgy nyüzsögnek künn, mintha valami korzón lennének, nem pedig tűzvonalban. Az ellenség ezt már nem teszi, azaz nem teheti, mert részünkről mindjárt tűzet kap. Ő velünk szemben kissé kíméletesebb. Az ellenség a munkálatait rendszeren éjjel csinálja, de akkor is zavarva van, mert a fényszórók világítása mellett is megzavarjuk őket, mi épp ma este is megtörtént velük. Persze ilyenkor ő is megharagszik és lövöldöz össze-vissza. Ma este és éjjel a vonalai előtt tüzek vannak, nem tudni véletlen-e, vagy készakarva csinálja. Este Dubiénál a két vonal között learatott és künnmaradt gabonakepéket égette el, tegnap este pedig Szuchodolyba tűzelt. Az éj csendesnek ígérkezik ma is, csak a gyalogság jelent kisebb bombatevékenységet és gyalogsági fegyvertűzet, mi valószínű, a járőröktől ered. Így azután várjuk azt, hogy az oroszok mikor tűzik ki a fehér zászlót – mellette pedig mindjobban koplalunk. Naponta észrevehetően rosszabbodik és csökken az ételmezésünk, ma délben egy darab szalonna volt az ebédem, mi még kiváltságos. De az ütegnél közösleges vízben főzött káposztát esznek. A kávé adagok is mit itt a „batterie stacion” kivételesen kaptunk, redukálva vannak. Ugyancsak újból életbe lépett a negyed kenyérporció is, mi utóbbi időben megszűnt, azért, mert kukoricakenyeret ettünk. A trafik is nemsokára nullára olvad le, szóval már bátran mondható, hogy minden gyalázatosan megy, és most már látom, és elhiszem, inkább az ételmezési nehézségek siettetik a háború befejezését, mint az emberanyag és muníció kifogyása. És ez bárcsak már minél előbb megtörténne, mert ez már valóságos emberkínzás, éhség, háború, mi fegyver nélkül viszi az embereket a halálba.

Éjjel 1 óra 15 perckor a gyalogság jelenti, hogy a 34-esek patrulja megütközött az ellenséges patrullal, és fegyverharc keletkezett közöttük. A mi járőreink mutatkoztak azonban erősebbeknek, az oroszok kézigránátot is használtak, azonban sikert mégsem értek el.

31-én. Kisebb ágyútűzön kívül semmi különösebb esemény nem fordul elő napközben. A mai nap meglehetősen gyenge, erősen pusztul a hó, és előjön megint a feneketlen sár, mitől mindenki irtózik. Este az eső kezd erősen esni. Az éj csendben telik el.

A mai nappal a március utolsó napja is letelik, most már talán megyünk kifelé a tél maradványaiból.

Április hó

1-én. Hajnali 3 órakor messzebb, északra erősebb ágyútűz hallható. Vasárnap van, reggelre szép napos idő lesz, mi egész nap tart. Itt előttünk elég csend van, gyenge ágyúzás hallható néha. A front mögötti falvakban ma erősen lehetett látni, hogy a civilek előbújtak, mit egész télen nemigen lehetett látni. Este egy ellenséges repülő száll fel, mit tüzérségünk tüze visszafordulásra kényszerített. Az orosz vonatot, mi Brodyig közlekedik, elég szépen lehetett ma látni. Az est beálltával teljes csend áll be.

2-án. Délelőtt csend van a fronton, mi már ugyan pár nap óta észlelhető. Délután azonban kisebb mérvű lövöldözés hallható.

Ma váratlanul azon szerencse ért, hogy megszabadultam a batterie stációtól, bekerültem a mozdonyállásba. Mert megvallva az igazat, semmi kedvem sem volt az itteni foglalkozáshoz, majd meglátjuk, hogy lesz itt és meddig tart az ittlétem. Este megint csend áll be a vonalon, még csak egy fegyverlövés sem hallható. A tüzérségi tevékenység részünkre a mai nappal ismét korlátozva lett, csak nagyobb célokra löhetünk.

3-án. Szép, napos idő, délelőtt a repülők végzik munkájukat. Orosz repülőre tüzérségünk erősen tüzel. Délután kisebb tevékenység folytatódik. Este csend áll be, mi éjjel is tart.

4-én. Délelőtt csend van, délután azonban 4–5 óra között a bajorok előtt erősebb tüzérségi harc hallható. Késő délután 5 gépünk felszállott, melyet az ellenséges tüzérség erősen löni kezd, de ezek erre nem is reagálnak, sőt mintha dacolnának a veszéllyel. Ez tartott, míg teljesen be nem sötétedett. Utána a tüzérségi tűz megszűnt, és csend állott be.

Ma parancs jött arra, hogy az újólag felállított ezredhez több altiszt kell, hova én is pályáztam. Tán sikerül itthagynom ezen átkozott, Kéler által megfertőzött üteget.

5-én. Jó idő mellett a tüzérség kisebb tevékenységet fejt ki, ütegünk is többször lő napközben. Délelőtt Szuchodoly kigyulladt, s nagyobb tűz keletkezett. A repülők egész nap fent bűgnak és erős vadászat indul meg ellenük. Este megszűnik a harci zaj. Az est beállta előtt egy orosz repülő 3 bombát dobott a dodhorczei majorra, mely tőlünk alig 2 km-re van.

6-án. Délelőtt teljes csend uralkodik, ma repülőgépek sem járnak, noha szép idő van. Délután azonban az orosz tüzérség kezd löni kisebb mértékben Jasionowhoz, mely felett közvetlen a megfigyelőnk van. Ezen tüzelés azonban az est beálltával megszűnik. Egyik községben, körülbelül Wisochóban, megint tűz van, mi az utóbbi időben napi jelenség.

Az időjárás elég szép, a hó és a sár elment, a vidéken megkezdették a tavaszi földmunkálatokat a civilek is. Én pedig a többiekkel nehezen várom azon időt, hogy ezen üteget itt hagyhassam, noha most elég jó dolgom van protze Stellungba. Egy kis telefonszolgálaton kívül nem csinálok semmit.

Ma nagypéntek van, a böjtöt megtartottuk, azaz megtartatták velünk, reggel–délben–este csak egy kis fekete volt a mai kosztunk, pedig hát nagypéntek nélkül is eleget böjtölünk.

7-én. Az orosz tüzérség a Dlacsnikon levő bal megfigyelőnk (hol először voltam) lövi schwere ágyúval, vagy 12 lövést tesz. Most már örülök, hogy elkerültem onnét. Máskülönben elég csend volt a mai nappal.

8-án. Húsvét napjára virradtunk, hűvös, szeles idő. Reggel hallható pár ágyúlövés, utána csend áll be, mi tart egész nap. Mint az előző húsvéti ünnepek alkalmával, úgy most is gyalogságunk és az orosz gyalogság összementek barátkozni, a két tűzvonal előtt, és semmi sem zavarta őket. Eszembe jut eskünknek azon tétele – „ellenségünkkel szóba nem állunk” – ,de úgy látszik ez már be lett vezetve a világháborúba. Máskülönben elég egyhangúan ünnepelünk, a húsvét semmiben sem különbözik a más napoktól, már ezt az étkezésre konstátálom. Délben az egyszerű húsleves, és 1/2 liter bor, este tea rum nélkül. (puha tea) hozzá kivételesen húsvét kedvéért valami kalbászféle lett volna, de a sors nem engedte, miután élvezhetetlen (romlott) volt. Ezzel így a húsvét első napját be is fejeztük.

9-én. Húsvét másnapján kissé élénkebb volt a harci tevékenység. Délelőtt ugyan még a mi és az ellenséges gyalogság összement ismerkedni, de az orosz közibük lőtt, illetve figyelmeztette őket, hogy elég volt a barátságból. Így el is teltek a húsvéti ünnepek. Azonban a mai nap nekünk ezen ütegnél szinte nevezetes marad, ugyanis ma meg a hús volt romlott, így kartofli volt egy ebédünk. Így él a katonaság a világháborúban.

10-én. Néha hallható egy-egy lövés, az oroszok ma is kijönnek árkaikból gyalogságunkhoz. Érezni már azt, hogy rövid idő alatt valami változás áll be ezen fronton. A mai nappal megtudtuk azt (kik elmegyünk), hogy holnap 11-én Szepsibe megyünk, hogy ott mi lesz velünk még nem tudjuk. Cseppet sem bánom már, hogy ezen ütegtől távozhatok.

11-én. Menetkészek vagyunk. Este kocsin az ozsidowi állomásra hajtattunk, honnét éjjel utaztunk tovább. A rossz vonatközlekedés miatt az úton sok időt vesztegeltünk. (noha készakarva is) és Magyarországon egyes falukban jól mulattunk – mint jó társaság! Ezen utat Szepsiig 3 napig tettük meg.

14-én. Délelőtt érkeztünk Szepsibe, hol mindjárt ki is kaptuk az utasítást, nekem és egy másik Zugsführernek még ezen nap Losoncra kellett utaznunk. Ez már kellemetlenül érintett, ezt nem vártam, most azt hiszem, befütöttem magamnak. Így nagyon rövid ideig tartott a szepsi élet, és csak rögtönös búcsúzkodást tudtunk csinálni. Tehát az esti vonattal utaztunk tovább Losoncra.

15-én. Ezen utazás is elég hosszan tartott, a mai egész napot Miskolcon töltöttük és csak éjjel utaztunk tovább.

16-án. A mai délelőttöt még Bánrévén töltöttük el, s csak ezután érkeztünk meg a rendeltetési helyre, a 16-dik TTE pótütegéhez. Itt már vártak bennünket, és azonnal be is lettünk osztva. Engem egy új felállítandó tűzérezred ütegéhez, de a velem jött társamat egy bombavető üteghez. Tehát még nekem szerencsém van, mert a bombavetőknél cseppet sem kívánatos. Itt most minden idegen, nincs senki ismerős megint.

17-én. Szabadságot kértünk többen, mit meg is ígértek, 6 napot. Tán meg is kapjuk.

18-án. Délután megkaptam a szabadságos levelet, és 3 óraker el is jöttem Losoncról.

19-én. Jó vonatközlekedés mellett hajnalban megérkeztem Pápára, mi idehaza meglepetést okozott, mert váratlanul történt. Igaz, ezen pár napért majd nem érdemes ezen hosszú utazást megtenni, mert csak fáradságot szerez az ember magának. De hát hiába, ha csak lehet, mindig vágyódik haza mindenki. Ezen 6 nap pedig idehaza az egyformaságban eltelik, az a tudat, hogy újból vissza kell menni, csak lehangolttá tesz.

25-én. A mai nappal a szabadságom le is tellett, s így reggel 1/2 6 óraker vontra ültem, hogy bevonuljak Losoncra. Győrben azonban megszakadt az utazás, és délután 1/2 5 óráig kellett várnom, hogy tovább utazhassam, s így az egész éjet utazással töltöttem.

26-án. Reggel megérkeztem, de a mai napot elblicceltem itt is, nem mutatkoztam a foglalkozáshoz. Inkább csak züllöttünk, kik visszajöttünk szabadságról. Mert az itteni kintinban igen jó pilseni sört lehet kapni, és nem is olyan drága. És egyéb nem is kell a katonának, mikor a frontról bekerül, hol eleget kell nélkülöznie.

27-én. Ma mentem itt először foglalkozáshoz. Még mindig bizonytalanságban vagyunk, hogy mikor indulunk az új üteggel kifelé. Unalmas nagyon, és most meg az otthon visszatetsző. A katona csak így van, sehol sem tetszik neki.

28-án. Semmi változás, a napi foglalkozás, mi itt van, éppen csak az unalmat úzi el. Kissé már jobb szeretnék hátat fordítani Losoncnak, épp úgy a többiek is. Az élelmezés itt igen szánalmas, épp hogy csak az életüket tengetik az ittlevők.

29-én. Ma sem fordul elő semmi említésre méltó. A beöltöztetésünket napról napra halasztják, már nem tudjuk mit gondolni felőle. Ma itt először szolgálatban vagyok.

30-án. Ma ismét transzportok jönnek mindenfelől a kiegészítéshez, mert még egyes ütegeknél nincs meg a létszám. Most ezen kaszárnya ugyanazt a látványt nyújtja, mint mozgósításkor, 900 ember lett több helyről összegyűjtve az új alakulathoz. Találni most itt mindenfajta katonát. De ekkora transzport még nem is ment ki Losoncról, mint ez a mostani, a 73. és 27. ezredek alakulatai. Most már csak várjuk az elmenetelt.

Május hó

1-én. A hideg idők után, mik itt járnak, mára kissé enyhébb idő lett, mintha csak meg akarná mutatni, hogy május első napja van. A mai nap is az ütegek beosztásával telik, a sok sorakozás és névölvasás már utálatos. Ma be is oltottak bennünket, de engem csak beoltottak volna, mert sikerült eltussolnom.

2-án. Az oltás után ma pihenő nap van.

3-án. A mai nap is minden különös nélkül telik el, mindenki csak bujkál, a foglalkozáshoz senki sem akar menni.

4-én. A mai nap is minden különös nélkül telik el.

5-én. Reggel 7 órakor sorakozó, és 8 óráig cserebogárszedéssel foglalkozik a legénység. Ezután az én ütegem, a 3/73 beöltöztetése megkezdődött, mi tartott késő délutánig, de befejezést nem nyert. Nagyon lassan megy itt minden.

6-án. Vasárnap van, délelőtt orvosi szemle, délután az egész várost bejárom (mi nem nagy), unalomból. A város nem mondható szépnek, a fő utcája mutat valamit.

7-én. Reggel 7 órakor újból folytatjuk az öltözködést, mi délre valahogy befejeződött. Délután újból oltás a hátba, de ezt is el tudtam kerülni. Délután ugyancsak a másik üteget kezdik öltöztetni.

8-án. Ma is elosztással és beosztással vagyunk elfoglalva. Már a sok hiábavaló dolgoktól minden kedvünk elmegy.

9-én. Némi gyakorlattal telik a nap, hogy mégis csináljunk valamit. Az idő most jó, így még tűrhető a helyzet.

10-én, 11-én és 12-én. Csak egyformaságba telnek a napok, semmi változás és arra nézve sem tudunk semmit, mikor megyünk.

13-án. Ma vasárnap van, de én ma szolgálatba kerültem, és így a laktanyát kell őriznem.

14-én. Új ütegünk ma először próbákivonulást végez. Délután nincs semmi foglalkozás.

15-én. A szokásos napi foglalkozás. Ma az ütegtől Bécsbe emberek mentek, hogy a felszerelési dolgokat átvegyék. Most már számítunk, hogy rövid idő múlva mi is megyünk.

16-án. A napi foglalkozáson kívül fürdés, és parancskiadás után a laktanyában levő fák öntözését végzi a legénység. Itt is minden elképzelhető munkát kitalálnak a legénység bosszantására és elcsigázására.

17-én. Áldozósütörtök van, tehát ünnep, mit megtartunk, tehát nincs foglalkozás.

18-án. Ütegünk délelőtt megint kirukkolást végzett. Délután pedig a rendes foglalkozással telik az idő.

19-én. Ma negyedszer volt oltás, mi éppen elég ily rövid idő alatt.

20-án. Vasárnap van, nincs semmi foglalkozás, tehát az ittlét még foglalkozás mellett is unalmas, hát még nélküle.

21-én. Még mindég van sok dolog, elintézni való az új ütegeknél, de van sok haszontalanság is, mi csak bosszantó. És telnek a napok így 27-ig, de semmi nevezetes nem fordul elő.

27-én. Pünkösöd napja van, tehát ezt is elértük, harmadszor a háború alatt. Különben ezen nap sem kivételes, ezen napot sem hagyják békében megünnepelni. Sorakozás, vizit stb. járják ma is. A csapatok körében itt is erősen mutatkozik a fegyelem lazulása. Az újonnan felállított ütegek legénysége között mindig több és több távozik el önkényesen. Természetes, az oka ennek főleg abban rejlik, hogy szabadságot nem adnak, noha már másfél hónapja itt veszteglünk. Ez pedig főleg a pótüteg parancsnokának, egy embertelen kapitánynak a műve.

28-án. Ma is ünnepelünk, pünkösöd másnapját. Ma jött meg ütegünk parancsnoka, Strass kapitány, mint látszik, cseh ember, kissé töri a magyar nyelvet. Nem sok jót látok ki belőle, egy jóformán tiszta magyar ütegek nem ilyen ember kell.

29-én. Ma a két bombavető üteg végre elment, mos tmár úgy látszik mi sem maradunk soká, minek csak örül mindenki.

30-án. Ütegünk ma kirukkolást végez, az új ütegpáncsnok vezetése alatt.

31-én. A legénység a mai napot mezei munkával tölti, mi, altisztek pedig alvással. És ezzel letelt május hó utolsó napja is.

Június hó

1-én. Az emberek ma szinte kapálnak az ezred bérbé vett földjén. Az időjárás nagyon rossz, egész május hóban nem volt eső, a szárazság nagy.

2-án. Ma az összes batteriekhez tartozó tisztek megjöttek, kapitányunk ma csinálta a beosztást. Úgy látszik az alantás tisztek jók lesznek.

3-án. Vasárnap kedvéért a napot semmittevéssel töltjük. 4-én. Ütegünk ma is kirukkolást végzett. Az időjárás nagyon meleg.

5-én. Kedden délelőtt a laktanya udvarán felállított sátorban misét hallgattunk, utána pedig felesküdtünk. Még most sem tudjuk, mely napon indulunk, noha már csak napok kérdése lehet.

6-án. A mára tervbe vett kivonulás elmaradt, megjött az utasítás, hogy holnap, 7-én ütegünk indulni fog. Így a mai napot vizíték stb: töltjük és mindenki örül annak, hogy valahára mehetünk.

7-én. Úrnapján délelőtt 1/4 12 órakor ütegünk az állomásra menetel, cigányzene hangjai mellett. A város közönsége mind talpon van. Menetünket nagyon díszítette szép selyem zászlónk, mit az itteni kantinos ajándékozott. Az állomáson a szokásos formások között lettünk a vonaton

elhelyezve, és 1/2 2 órákor vonatunk a generál marsch hangjai mellett elhagyta a losonci pályaudvart.

Este 1/2 10 órákor érkeztünk Hatvanba, hol vacsoráztunk is. Itt vonatunk éjjel 2 óráig várt, s csak ezután indult tovább, Jászberény, Szolnok felé.

8-án. Reggel 6 órákor érkeztünk Szolnokra, hol reggelit kaptunk. Ismét délután 1/4 4 órákor indultunk tovább Szajol–Arad, Mezőtúr–B.csaba felé, hova este 1/2 11 órákor érkeztünk meg, és vacsoráztunk. Éjjel 2 órákor folytattuk a további utat.

9-én. Reggel 8 órákor indult tovább vonatunk Aradról, hol előbb reggeliztünk. Tovább Soborsinnak tartottunk, hol menage volt. Innét tovább Déva felé visz utunk, és délután 6 órákor érkezőnk Piskire, hol vacsorát kapunk, és várjuk a további parancsot az indulásra, mi azt hiszem az éjjelre marad.

10-én. Vasárnap reggel még mindig Piskin vagyunk, az éjjelt itt töltöttük, de még az ebédet is itt fogyasztottuk el. Így csak délután 1/4 2 órákor indultunk tovább Szászvároson át. Most már a negyedik napot töltjük vasúti kocsikban, még az a jó, hogy altisztek kaptunk külön személykocsit, s így azt lehet mondani elég kényelmesen utazunk. Délután 5 órákor érkeztünk Alvincz állomásra, hol megint lekapcsolták kocsijainkat. A vacsorát itt fogyasztottuk el és 8 órákor indultunk tovább Szászsebesnek. – Éjjel 1/2 3 órákor érkeztünk Nagyszebenbe, hol reggeliztünk is.

11-én. Reggel 8 órákor utaztunk tovább Fogarason át. Erre már láthatók a román betörés kisebb nyomai, az Olt folyón a hidak felrobbantva stb. Utunk a fogarasi hegyek hóborította tájai mellett vezet, szép, festőies vidék ez, csak a népviselet csúnya, minden leány–asszony szalmakalapot visel.

Feketehalomon utazunk tovább, mely vidék igazán remek termőföldrivel és szép falvaival, kedves tájt mutat, körülövezve hegyekkel.

Délután 5 órákor érkeztünk Brassóba, hol ebéd és mindjárt vacsora is volt. A románok a betörés alkalmával a falvakat itt teljesen megkímélték a rombolástól, épp Brassóban látható pár leégett épület, mi emlékeztet a román uralomra. De annál jobban panaszkodik a lakosság a német csapatokra, kik mindazt elvitték, mit a románok meghagytak. Az uralom erre most is a németek kezén van, a vasútvonalakat ők tartják megszállva, újabb vonalakat építettek stb: szóval részünkről nagyon sok van a kezükön hagyva. A sok vonat folyton hordja a zsákmányolt dolgokat Romániából, de ez persze mind Németországba megy. Este későn utazunk tovább és éjjel ment át vonatunk román földre Predeálon keresztül Ezen utazás alatt eszembe jut a háború kezdetekori hangulat, hova lett az akkori lelkesedés, minek most egész utazásunk alatt nyoma sincs. Ez mutatja azt, hogy már mindenki beleunt ezen küzdelembe, és csak a békét óhajtják – de ki tudja, mikor jön el?

12-én. Vonatunk Románia hegyes vidékén halad, kora reggel értünk Sinaiaiba. Gyönyörű nyaralóhely ez, melyből kiválik a király nyaralója. Erre már jobban láthatók a harcok nyomai. Tovább jön Comarnic városka, üzemben lévő gyárakkal, német kézen. Itt már a németek korlátlan urak mindenütt. Tovább utazva jön Campina város, hatalmas petróleumforrásokkal és finomítókkal, mit a románok itt pusztítottak, azt a németek hamar visszaállították és üzembe helyezték. Erre volt a németnek legjobban szüksége, a nyersolajra, hogy a tenger alatt való harcot korlátlanul folytathassa. Folyik is ennek a szállítása szakadatlanul. A román vasutak és utak erre kifogástalanok, elég jól vannak berendezve. Ezután jön Baiccói, szinte dús forrásokkal és finomítóval, de itt teljesen le van égetve és rombolva minden. A román kormánynak ebben nagy

befektetése van, a vasútvonal mentén van lecsövezés, mi a fekete-tengeri Konstanca kikötőig vezet.

Délelőtt 10 órakor értünk Ploesti állomásra, gyönyörű állomás ez, földalatti feljárókkal. A város is nagyon szép, több gyára van. Itt reggeliztünk, mit a németek adtak. Román vasúti alkalmazottak is tartanak szolgálatot, német felügyelet alatt. Amerre a szem ellát, itt is mindenütt petróleumforrások vannak, de a nagy tartálytelepek mind le vannak égetve. A hegység erre már megszűnt és sík, róna terület mindenfelé, a legkitünőbb termőföldek, mi csak létezik, és dönti a búzát és a tengerit, mi itt a fő termény.

Délután tovább utazunk Bukarest felé és végre megérkeztünk a rendeltetési helyre, Chitilla-Bukaresti várerődbe. A vonatot, ily hosszú fáradtságos utazás után elhagytuk, (de eközben egy jó esőt kaptunk) és az erőd környékén sátoráborban helyezkedtünk el. Hosszú idő után megint meg kell szokni a czelt alatti szállást. Az erődöt nem lehet valami modernnek, illetve erősnek mondani, hasonlít a komáromihoz. Ilyenek övezik Bukarestet páncéltornyokkal, és vasút futja körül. Most itt van részünkre tüzérségi felszerelés-állomás, hol fel leszünk szerelve mi is. Tehát annak is meg kellett lenni, hogy a román frontot is meg kell ismernem. De ez még mindig jobb, mint ha az olasz frontra mentünk volna, mitől féltem és mások is félnek.

13-án. A mai nappal megkezdtek a felszerelés átvételét, mi sok dologgal jár, és egész nap el vagyunk foglalva. Ma igen meleg idő van, mire számítottam is Romániában. Az itteni lakosság pedig valódi cigány fajta, ronda, piszkos nép. A városiak ellenben elég jó karban vannak.

14-én. Ma a lovak átvételével voltunk elfoglalva, mi ugyancsak elég dolgot adott. Így kezd kicsinyenként az ütegünk teljessé alakulni, hogy ágyúnk is lesz.

15-én. Ma a fogatokkal voltunk és vagyunk elfoglalva, a lovainkat próbáltuk ki, mit elég megfelelőnek tartunk.

16-án. Ma kirukkolást csinálunk, mi a lovak betörésére szolgál, és hogy a hajtó tüzérek is gyakorolják magukat, miután sok közöttük a huszár. Igen utálatos meleg idők járnak, a hőségtől majd felfordul az ember.

17-én. Vasárnap van. A délelőttöt munkával töltjük, délután pedig szemlét tart fölöttünk az ezred parancsnoka, egy őrnagy. Igaz a mozdulatok, miket végzünk, nem sikerülnek, de hát így is jó kell, hogy legyen.

18-án. Még mindig elég dolgunk van a felszereléssel, miben az eső is sokat gátol, kiöntött bennünket.

19-én. Felpakolással és az üteg rendbehozásával vagyunk elfoglalva. A muníciót ugyancsak felpakoltuk, a holnapi indulásra tehát készen állunk. Már a vonatunk is bejárt, mi szállítani fog bennünket. Ittlétünk alatt az élelmezés elég jónak mondható, mert itt még bőven van élelem és a beszerzés könnyű. Kenyeret is elég olcsón lehet kapni, pl.: 1 kg kenyér 50 fillér, s egyéb élelmiszer is könnyen kapható.

20-án. Korai kelés, reggel 8 órakor megkezdettük a berakodást, mivel hamarosan végeztünk. Délben 11.30 perckor indult vonatunk és itt hagytuk Chitillát.

Utazásunk Ploestin keresztül, Buzeaun át történt, éjjel 12 órakor értünk Urleaska kisebb állomásra, hol mindjárt megkezdettük a kirakodást. Itt megvártuk, míg kivilágosodott. Itt már látható a fényszórók működése és az ágyúk csőtüze, itt vagyunk a font közelében.

21-én. Reggel 4 órakor tovább meneteltünk Gemenille faluba, hol házakhoz szállásoltuk be magunkat, mert a további parancsig tartalékba maradunk. A falu jobbára ki van ürítve a civil

lakosságtól, így bőven van hely. Most itt én is házigazda vagyok, van egy féltetős házam, elég nagy pompával körülkerítve, és van két szobám, igaz ezekben a bútorzat nem áll másból, mint levert cölöpökből és egy rozoga szekrényből, de poloska annál több van.

A vasúti állomások erre jobbra le vannak rombolva, miből az orosz gazdálkodást lehet következtetni. Az ágyuk kisebb mértékben egész nap dörögnek a fronton.

22-én. A hiányokat leszámítva, és mégis elég kényelmesen bebútorozott portámban nem soká gyönyörködhettem, sőt mondhatni, ki sem alhattam magam. Hajnali 3 órakor „alárm” volt, 5 órakor pedig tovább menetelés Shorfarino faluba, mely a front mögött 14 km-re van. Tehát megint megkezdődött a bizonytalanság, ide-oda rángatnak bennünket. Előbbi helyünket azért kellett elhagynunk, mert németek jöttek oda. Itt most megint beszállásoltuk magunkat, de hogy meddig tart, ki tudja? Ezen falu igen piszkos fészek, a civilek között mindenféle járványos betegségek pusztítanak, főleg a malária. De ez nem is csoda, hisz a piszokkal, mi itt van, saját maguk terjesztik a járványt. Tegnap még alaposan be is oltottak bennünket, már az ördög elvihetné a sok oltást.

23-án. A mai nap semmittevéssel telik el, de a nagy forróság egészen elcsigáz bennünket, melyhez azon nagy baj is járul, hogy nincs ezen a vidéken ivóvíz. A kutak vizei nem használhatók, mind keserű – sós víz – ,ennek oka abban rejlik, hogy a tenger közel van. Az itt elfolyó Buzaeu vize ugyancsak nem használható, miután csupa iszap és meleg. Így a vizet messze falvakból kell hordani, hol találhatóak egyes kutak, miknek vizei használhatók.

De ha víz nincs is, légy az van oly rengeteg, hogy ennél többet elképzelni sem lehet.

24-én. Reggel Latinul falutól jobbra, a két üteg legénysége ágyúállást ment ásni négy ágyúra, mit még a délelőtt folyamán elkészítettünk, noha a terep igen rossz. Az ellenség itt magaslaton van, ellenben nekünk sík terepen kell elhelyezkednünk, és ki vagyunk téve annak, hogy az ellenség belátja állásunkat.

A hőség folyton erősödik, nem hogy szűnne. Eső erre egyáltalán nem jár, nem úgy mint Bukarest környékén. – Dacára ennek, a termények mind kifejlődnek szépen.

25-én. Hajnalban, 3 órakor a 2 üteg éleslövészetre ment, miután még a fiatal legénység ilyesmiben nem vett részt, másrészt pedig az ágyúk kipróbálásából.

26-án. Ma hajnalban, 3 órakor a legénység megint ágyúállást ment készíteni.

27-én. A program ugyanaz, már nincs idő, hogy kialudhassuk magunkat. Napközben élénk repülő-tevékenység van. Ezen sík terep nemigen tetszik nekem, itt még reáfizetünk.

28-án. Erősebb tüzérségi tűz az ellenség részéről, Latinul falut lőtte erősen. Ütegünk legénysége ma is az ütegállás készítésével van elfoglalva. Megint sok hiábavaló munkát csinál a legénység, mi csak a tiszték tudatlanságára vall. Ezen munkálatokat csak éjjel csináljuk, nehogy az ellenség észrevegyen valamit.

29-én. Ugyancsak folytatjuk a kiépítési munkát, mi nehezen készül, miután a föld igen erős. A két ütegből, (6–6 ágyú) felállítottuk a harmadik üteget, így 4–4 ágyú van egy ütegben.

30-án. Ma kellett volna a felállított 5-dik ütegnek állásba menni, de újabb parancs folytán megváltozott a terv. Így tovább folytatjuk az állás kiépítését. Az előttünk elterülő frontrészleten jobbra orosz gyalogság van szemben velünk és francia tüzérség.

KÖZLEMÉNY

Ábrahám Barna úr kérésére közöljük tisztelt Olvasóinkkal, hogy a folyóiratunk 1997. évi 2. számának 411–416. oldalán megjelent könyvismertetése (*Vojenské dejiny Slovenska I–III.*) az *Amicus Egylet* támogatásával készült. (*A szerkesztőség*)